

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

LEKWALO LA GRAIN SA LA BALEMIPOTLANA

BAAKANYA SEDIRISWA SA GO ROBA

sa gago go bona thobo e e lekaneng

DITLHOGO TSA GO ROBA MMIDI, DISONOBOLOMO KGOTSA DISOYA KE DILO TSE DI LENG BOTLHOKWA THATA GO KGONA GO ROBA DIJWALWA KA TSHWANNO. FA DI SA TLHOKOME-LWE KA TSHWANNO, GO SENYEGA LE GO FELA GA TSONA GO TLAA BONWA FA DI DIRISWA KA NAKO YA THOBO FA TLHAKA E SIMOLOLA GO WELA MO MMUNG.

Netefatsa gore dithipa, dipoleite tsa tshireletsi le dikopelo tsa go tshwara di dira jaaka di tshwanetswe go **mogola wa go sega** (**Setshwantsho sa 1**). Gakologelwa, fa o emisetsa dithipa, ditshireletsi le tsona di tshwanetswe go emisediwa ka tse dintshwa. Netefatsa gore mogola wa go sega a bofelelwae ka tshwanno gore o kgone go sutasuta ka tshwanno.

TLHATLHOBA DIKGAMU TSE DI DIRANG TSA TLHOGO

Go botlhokwa go buisa bukana ya tshupatsela ya ditlhogo

(**Setshwantsho sa 2**) mme le go dira tiragalo ya go tlhokomela jaaka go supetswa.

- Tlhola oli mo dikereng, mme gape le go gagamala ga mapanta le diketane, ebile tshasa ditsamaisa dikgamu ka oli le kerisi.
- Lokela oli e ntshwa mo dikereng jaaka go tlhokiwa. Kerisi ke setshasetso se se sa tureng se se ka go thusang go boloka madi a mantsi.

Mo mefuta ya kgale ya ditlhogo, tlhola dikopelo tse di faroganeng mme tlhokomela gore di setiwe jaaka go supiwa mo bukana ya tshupatsela. Go ka go thusa go boloka madi a mantsi.

Tlhogo ya go roba ya disonobolomo

Go tlhokomela tlhogo ya go roba disonobolomo (**Setshwantsho sa 4**), netefatsa gore dipoleiti ntsa go kapa di nne mo di tshwanetseng mme di sete go tsamaelana le bokana ba bophara gare ga mela. Netefatsa gape gore dipoleiti di bofelelwae ka tshwanno mme di sete go kapa ditlhogo tsa disonobolomo. Tlhokomela gore dithipa tsa go sega di dire ka tshwanno.

Baakanya sediriswa sa go...

Menwana ya go phutha ya sejesetsa, ditshwarelo, ditshupetso tsa polasetiki, dinalete le matsogo di tshwanetse go nna di siame, ka di ka fokotsa kgono ya go dira ya tlhogo. Fa dikgaolo tse di sa siame, dikgaolo tsa dimela ga di kgone go elela ka tshwanno go tloga mo tlhogong go tsenelela mo sediriswa sa go roba.

Tlhogo ya go roba ya mmidi

Mo tlhogo ya go roba ya mmidi (**Setshwantsho sa 5**), dintlha tse di leng botlhokwa tsa go lebelelwka ka kelotlhoko ke dipoleiti tsa go ala, ketane e e kgobokanyang, sekgaolo le dipotokwe.

Dipoleiti tsa go ala di tshwanetse go kapa diako le tlhaka go thiabela gore di wele fatshe mo mmung. Fa dipoleiti tsa go ala di kgona go setiwa, netefatsa gore di kgone go dira ka go se ganelwe. Tlholo gore ditshwaraganyi tsa dipoleiti di se supe go fela kgotsa go senyega.

Ketane e e kgobokanyang ke ketane e e isang dikgaolo tsa dimela go tlhogo ya sejesetsa. Tlholo kgagamalo ya ketane mme le go senyaga le go repa ga dipofeletlo tsa ketane. Netefatsa gore diporingi

tse di tshwarang kgagamalo di dire sentle ebile di sa rusa. Netefatsa gape gore dikere tse di tsamaisang di nne le oli kgotsa kerisi.

Setshwantsho sa 6 se supa ketane e e kgobokanyang ya 360 Yield Center. Ke ketane e e kgobokanyang e e nang mafeelonyana go fokotsa go ritlaganaya ga tlhogo le dipoleiti tsa go sireletsa mme gape le go kapa tlhaka e e welang fatshe go e jesetsa mo tlhogong. Go thusa gagolo ka go se latlhegelwe ke tlhaka.

Dipotokwe tse di kgaolang (**Setshwantsho sa 7**) di na le boikarabelo ba go goga dikgaolo tsa dimela go tswelela mo tlhogong. Netefatsa gore dipotokwe tse di kgaolang di setiwe jaaka go supiwa mo dibukaneng tsa barulaganyi. Lebelo le dipotokwe tse di tsamayang le tshwanetse go tsamaelana le lebelo le le diriswang go roba. Fa mmidi o jwetswe ka go kopana gagolo ka palo ya dimela tse dintsintsi ka heketara, barekisi ba 360 Yield Centre ba rekisa sediriswa se se bitswang 'chain roll'. Potokwe e e kgaolang e, e gagola dikgaolo tsa dimela gore di kgone go bola ka bonako.

Fa o batla kitso gape ikopantshe le morekiseti wa gago. ■

1

Mogola wa go sega – ka dithipa, ditshireletsi, le dikopelo tsa go tshwara.

4

Tlhogo ya go roba disonobolomo.

5

Tlhogo ya go roba mmidi ka dipoleite tsa go ala, ketane e e kgobokanang le potokwe e e kgaolang di bonala sentle.

2

Go botlhokwa go buisa ditshupetso mo bukaneng ya tshupatsela pele o simolola go dirisa le go thokomela.

6

Ketane e e kgobokanang ya sešwa.

7

Dipotokwe tse di kgaolang mo tlhogong ya go roba mmidi.

3

Kopelo e e thelelang mo tlhogong ya kgale.

**PIETMAN BOTHA,
MOITSEANAPE WA
BOLEMIRUI KA BOENE**

Karolo ya 8

Bo tshware bo le phepha ebole bo bopagane

BOPHEPHA MO BODIRELONG GO BOTLHOKWA GAGOLO GO FEMA KGOBALO GO BADIREDI KA NTLHA YA TLHAKATLHAKANO MO TIKOLOGONG YA BODIRELO.

Badiredi botlhe ba na le boikarabelo ba go tlhokomela bodirelo ba bona. Mothapi o tshwanetse go netefatsa gore mafelo a go boloka didiriswa a nne teng. Tlhatlaganyo le poloko ya dilo e tshwanetse go tsamaleana le melao ya go boloka dilo. Gape ke boikarabelo ba mongwe le mongwe yo o dirisang sediriswa go se phephafatsa le go se busetsa mo lefelong la poloko. Fa tlhokomelo e diriswa, badiredi ba ka se tlhole ba ntse ba batla didiriswa tse ba tshwanetseng go di dirisa.

Megala ya motlakase ga e a tshwanna go tlogelwa mo bodilong, ka e ka nna kotsi tota. Go dutla ga metsi kgotsa seedi sa mofuta o mongwe go tshwanetse go phephafatswa ka bonako go thibela go thelele le go wa mo bodirelong.

Dikgetsibontsi le dikgetsi tse di ka tshwarang go feta 50kg, di tshwanetse go rulelwa ka matlhatlaganyane jaaka go laolwa ke Mola-wana wa Tshireletso 8. Go dira jalo go tlaa netefatsa gore bodirelo bo nne bo bopagane ka dinako tsothe mme gape le gore go se nne sekgopi. Dituduma tsa oli le dikhemikale tse di lelea ga dia tshwanna go fiswa kgotsa go epelwa, mme jalo mothapi o tshwanetse go rulaganya melao ya tiriso ya dituduma tse di lelea.

Metomo ya matlakala e tshwanetse go nna teng go latlhela matlakala le maswe. A tshwanetse go tlola a tloswa mateng go thibela disenyi le magotlho go kgona go nna mo go ona. ■

CHARL SAAYMAN, MOITSEANAPE WA BOITEKANELO LE POLOKEGO MO MEGA HEALTH AND SAFETY

MAFOKO A GA...

Dr Dirk Strydom

GA TWE NTLHA E LE NOSI E E TLHOMAMENG FA GO DIRISWA BOLEMIRUI KE PHETHOGO. KE TIKOLOGO E E TLE-TSENG BOBELOPEDI LE DIPHATSA. FA O DIRISA BOLEMIRUI, O SWERTSE GO TLHASELA KGWETLHO E.

Tikologo ya bolemirui ga e botlhofo – go thata go dira mo go yona go aga kgwebo ya bolemirui. Ke tikologo mo botlhe ba se tlhaloganye dikgwetlho, dikgoreletso le dikgopi tsa gago. Go go nagantsha gore ke eng o tswelela go tlhasela mathata a le gore ke eng o ntse o Iwantsha dikgwetlho le dikgoreletso tse? Gompieno ke batla go go tlhotlheletsa ka go re ke gore o na le maikaelelo!

Bolemirui bo botlhokwa go lefatshe la rona. Ka go dirisa bolemirui go phela re naya batho ba lefatshe la rona dijo, re rulaganya tlhomamo mme gape re ba naya tsholofelo. Itsholelo le tikologo ya dipolotiki tsa lefatshe ka bophara di mo maemong a a mathaithai, ka dipotso le dikgathalesego tse dintsitse di sa arajweng. Ntlha e le nngwe e e itshupang, ke batho ba ba simololang go lemoga botlhokwa ba bolemirui.

Dijo ke bophelo. Fa o lebelela ditso tsa mafatshe a mo basaesi ba dipolotiki ba tlositswe mo mmusong, o tlaa bona gore go simolotse ka dikgathalesego mabapi le pabalesegodijo. Maemo a ditragalo tsa mo bontsi a mafatshe a di ne di tlisa go se nne le dijо kgotsa tlhotlhwa ya dijo e ne e isitswe godimodimo gore batho ba se kgone go bona kgotsa go se kgone go reka dijо fela gare ga nako e e ka nnang ngwaga e le nngwe. Goreng go lebane le wena o le molemirui?

Wena o le molemirui o tshegetsa ntlha e e botlhokwa gagolo ke go rulaganya tlhomamo, go tlisa pabalesegodijo go batho ba bantsi ba ba tlhokang dijо mme gape ka go direla lefatshe la gago ka boineelo. Re itse gore go ka nna thata kwa ntle – tlhotlhwa ya ditokelelo e kwa godimodimo, bolwetse bo tlisa mathata, masimo a metsi go feta mme komelelo e ka tlisa dithlaselo tse di makatsang. Le gale, re go tlhotlheletsa go lebelela godimo, bona lesedi mme tswelela ka go dira tiro e e siameng jaaka o neng o ntse o e dira.

Aforikaborwa e ka itumelela balemirui ba yona, re kgona go naya dijо ka go rulaganya pabalesegodijo mo tikologong e e tha-ta. Aforikaborwa e na le balemirui ba ba gaisang botlhe mo lefasheng ka bophara.

– Dr Dirk Strydom ke moeteledipele wa Marekisetso, NAMPO le Tokaganyo ya Dipatlisiso. ■

Balaodi ba tlhabololo ba naya dikgakololo

Go IPAAKANAYA GO ka thibela GO UTSWELWA

LE FA BOKANA BA GO UTSWA GA KUMO YA BOLEMIRUI BO LE THATA GO LEKALEKANTSHWA, BORUKHUTLHI BA MOFUTA O BO NA LE KGATELELO E E MASWE MO KGONO YA BALEMIRUI GO TSWELELA GO UMA KA KGONO LE KA GO TSWELELA GO BONA POLEO. GAPE GO OKETSA TLHOTLHOWA YA TOKELELO, BALEMIRUI BA GATELWA GO DIRISA MADI A MANTSINTSI GO SIRELETSWA DILO TSA BONA – SE MO NGWE LE MONGWE A SA KGONE GO SE DUELA.

Maemo a itsholelo le go-se-bone-tiro go ntse go oketsa borukhutlhi mme thulaganyo ya bolemirui e ntse e tlaselwa. Go ya le Free State Agriculture (FSA), go utswa ga mmidi jaanong go laolwa ke dithulaganyo tsa borukhutlhi. Le fa go na le 'botlhokwa ba borukhutlhi', mo bangwe ba utswang go jesa malapa a bona, ke 'borukhutlhi ba bobelo-tshetlha' bo bo leng ngongorego.

IPAAKANYE KA TSHWANNO

Balaodi ba tlhabololo ba dikgaolo ba Grain SA bangwe ba naya dikgakololo mabapi le jaaka o ka thibela borukhutlhi le go sireletska kumo ya gago:

Tlhophya ka tshwanno: Mo dikgaolong tse Jerry Mthombothi, molaodi wa tlhabololo wa Grain SA mo ofising ya Mbombela a dirang, gagolo go utswa dinawa le matonkomane. Le gale go na le dikgaolo mo go utswa ga diako tsa mmidi go oketsegang. O tlhagisa gore balemirui ba tlogele go jwala mefuta ya dijwalwa e e ka apeiwang kgotsa e e ka fetolwang ka bonako – jaaka matonkomane, dinawa le diako tsa mmidi – gaufi le metse le ditoropo.

Nako e e rileng: Du Toit van der Westhuizen, molaodi wa tlhabololo wa Grain SA kwa Bokonebophirimma, a re o tshwanetse go tlhokome-la go se amogepe peo le ditokelelo tsa gago pele ga nako go feta.

Batlhokomedi: Go tlhola o netse o etela masimo a gago gape le gape go bothhokwa thata. Johan Kriel, molaodi wa tlhabololo wa Grain SA mo Foreositata, o kgalemela balemirui go se dire ditiro ka go latelana ka letsatsi le letsatsi ka go tshwana. Fa o ntse o tsamayatsa-maya mo polaseng, lebelela gape le gape gore go se nne selo se se ka utswang – leka go sireletska dilo tsa gago ka dinako tsotlh.

Agelela: Netefatsa gore polase kgotsa masimo a agelelwae ka tshwanno ebile tlhokomela gore go se senyege ka letsatsi le letsatsi. Fa go kgonegwa, agelela dikgaolo tse di sa sireletswang – jaaka masimo, gore batho ba se kgone go tsena go utswa tlhaka. Graeme Engelbrecht wa Grain SA wa kwa ofising ya kwa Dundee, o tlhotlh-letsa balemirui go agelela masimo a bona.

Tlhokomela: 'Balemirui ba tshwanetse go dirisanammogo mme ba nne ba refosanya go disa masimo ka nako ya thobo, fa go utswa go oketseg.' a re jalo Jerry. Go sala go nna le kutlwano le baagisani ba gago go raya gore le ka kopantsha kgono go disa le go tlhokomela dijwalwa mme gape go thusana fa yo mongwe a se teng.

Baagi ba ba tlhokomelanang: Boagi bo bo siameng bo bothhokwa gagolo. Ga o kgone go nna mo polaseng ka dinako tsotlh. Go nna le baagisani ba ba ka go itseseng fa go bonwa sengwe se se makatsang mme gape le ba wena o ka ba thusang go tlhokomela, go naya kgaolo e nngwe ya tshireletso. Tlhokomela badiredi ba gago, ka ba ka nna maemo a ntlha a phemelo.

Kganelia baeng: Netefatsa gore o itse gore ke mang le mang ba ba leng mo polaseng ya gago. Fa mongwe a bonega ekete a le mo a sa tshwanelwang, ela tlhoko gore o ntse jang ebile le koloi e a tsamayang ka yona. Kwala dipalo tsa laesense ya koloi ya gagwe.

ITLHOKOMELE:

- Dirisa dikopelo tse di sa kgonweng go bulwa go notlela dikgaolo tse mo go bolokwang dilo tse di bothhokwa mme laola tiriso ya dinotele tsa mafelo a.
- Gopola go dirisa dithulaganyo tsa go tshosetsa mo go bolokwang dilo tse di leng bothhokwa mme fa o setse o di dirisa, tlhokomela gape le gape gore di dire ka tshwanno. 'Fa o sa kgone go reka setshosetso, o ka dirisa diganse ka go di rua gaufi le mo o bolokang dilo tsa gago ka gore di tlhodia thata fa di bona moeng a atumela,' a re jalo Du Toit.
- Reka mabone a siameng go dikologa polase ya gago fa go kgonegwa. Botshuthe ba bantsi ba leka go utswa fa go le bosigo, fa go sa bonege gentle, mme fa o na le mabone a a siameng a nna tshosetso e e fokotsang kgono ya go utswa.

MORAGO GA NAKO YA THOBO

Netefatsa gore tlhaka e se bolokwe kwa ntle bosigo kgotsa e tlogelwe mo dikoloing kwa masimong di sa tlhokomelwe. Lekalekantsha boima ba dikoloi pele di tloga kwa masimong go netefatsa gore boima ba tlhaka bo bo tlogang mo polaseng bo foloswa kwa disilo bo lekane.

Graeme a re lebaka le lentshwa le tsholetsa tlhogo – go utswa ga koloi kgotsa thotho. Jalo go bothhokwa gore o nne o tlhokometse fa thothoe tloga mo polaseng. Netefatsa gore koloi e tsamaya tsela e e tshwanetseng go tsamaiwa. ■

LOUISE KUNZ,
MOTHUSAMORULAGANYI

Grain SA e netefatsa tswelelo ya go uma thaka ka kgono

GRAIN SA KE THULAGANYO YA MALOKO E E TLHO-KOMELANG GO DIRA GA BALEMI BA TLHAKA MO AFORIKABORWA. THEMELELO YA NTLHA KE GO KGONISA BALEMI BA TLHAKA GO TSWELELA KA DITIRAGALO MO DIPOLASENG TSA BONA. THEMELELO YA BONNETE YA GRAIN SA E TSAMAEELANA LE PONELOPELE YA GO BONA BALEMI BA TLHAKA BA BA KA TSWELELANG GO JWALA DIJWALWA KA NGWAGA LE NGWAGA.

Dintilha tse Grain SA e di lebelelang – go thusa balemi ba tlhaka go tswelela go uma tlhaka – di tloga mo dipolaseng go fithelela dintilha tse di leng bothokwa kwa mmusong. Grain SA e tlhola e dira go tlhotlheletsa dintilha tse, mme e ntse e ikopantsha mabapi le dintilha tse di leng mo maemong a go buisana mo dithulaganyong tse di leng kwa godimo jaaka go kgaganya naga ka tshwanno le go rulaganaya leano la dingwaga tse tlhano la bolemirui. Ke go netefatsa gore ditlhoko tsa balemi ba tlhaka di tlhokome-iwe mo maemong a.

DINTLHA TSE DITOTOBETSENG TSA GO UMA TLHAKA

Mabapi le dintilha tse di totobetseng, Grain SA gagolo e lebelela ditokelelo, tikologo ya marekisetso, tikologo ya tlwaelo le dipatlisiso.

- Maemo a ditokelelo, tlhokomelo le tlhabololo ya lenaneo la pusetsomadi la tisele, mme gape le go tlhokomela maikaelelo a balemi ba tlhaka ba ba leng maloko a Grain SA, ke dintilha tse dingwe tse di lebelelwang ke Grain SA.
- Kitso e e tseneletseng mabapi le ditiragalo tsa mo marekisetsong, tsweleleso ya go bonagala ga ditiragalo tsa mo marekisetsong mme le tsamaiso ka tshwanno ya marekisetso a a mo gae ke dintilha tse di leng bothokwa gagolo mabapi le ditiragalo tsa marekisetso.
- Grain SA gape e na le maitemogelo a a rileng mabapi le tikologo ya molao, ka phuthologo ya marekisetso a mo gae, go notlolola le go tlho-

komelo marekisetso a thomelontle, tlhottheletso ya thekenoloji e ntshwa le kwadiso tlase ga Molao 36, o o leng themelelo fa.

- Mabapi le dipatlisiso, go lokaganya dipatlisiso tse di laolwa ke balemirui ke themelelo e kgolo ya Grain SA. Ditiragalo tse le dintilha tse di reme-lelwang di dintsing mme re tlaa rata go naya kitso go wena, dithophpha tsa dithutiso kgotsa dithulaganyo tsa kopantsho ya balemirui.

MAKGETHWANA

Le fa thuso e Grain SA e e nayang balemirui e ka se tlhotlhafatswe ka bogotlhe, ponalo ya tlhotlhwa ya bonnete ya makgethwana a Grain SA e bothokwa go balemirui go bona pusetso e ba e amogelang.

Ka tlhotlhwa yotlhe ya go uma ka heketara, makgethwana a Grain SA a ka nna mo go leng 0,15% go 0,2%. Pusetsomadi ya tisele go balemirui e ka nna 2,5% go 3% ya bogare ba tlhotlhwa ya go uma ka heketara. Ntlha e ke ntlha e le nngwe fela e e leng sekao sa pusetso e molemirui a e bonang mabapi le tiro e Grain SA e e dirang.

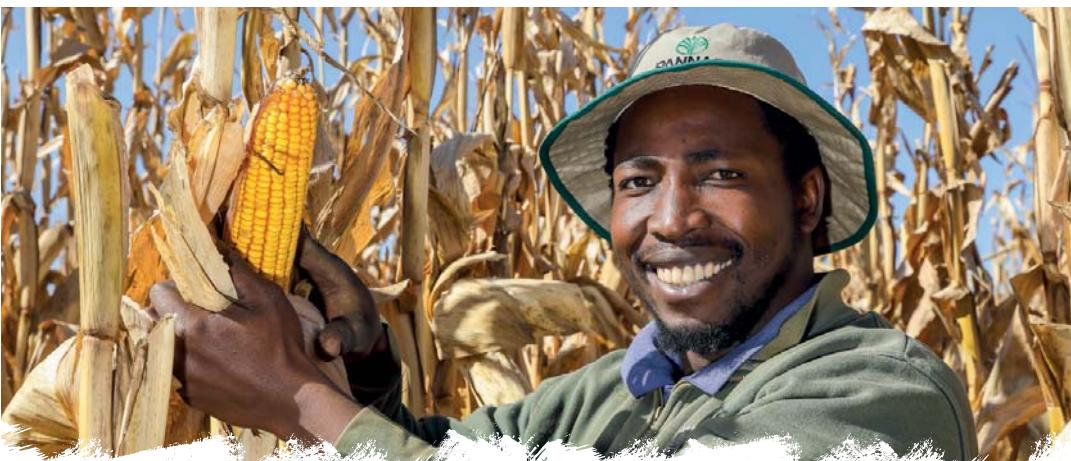
Grain SA e naya molemirui tshono ya go remeleta dintilha tse di tsamaelanang le ditiro tse di dirwang mo polaseng, fa thulaganyo e ntse e remeleta dintilha tse di ka laolwang kwa ntle ga ditiragalo tse di dirwang ke molemirui mo polaseng ya gagwe.

DIPOROJEKE TSA GRAIN SA

- Bodiredi ba LEAF
- Dithulaganyopharologanyo tse di ka diriswang
- Dipeco tsa SAGIS
- Dithophomaemo tsa mmidi ■

CHRISTIAAN VERCUEIL,
MODIRITENG: TIRISO YA
EKONOMI, GRAIN SA

**WHEN YOU CELEBRATE GREAT
MOMENTS, WE CELEBRATE TOO**

Together we farm
for your future™

TM ® Trademarks of Corteva Agriscience and its affiliated companies.
© 2023 Corteva. 2023/CORP/E/008DEV/STRIP

MADE POSSIBLE BY
THE MAIZE TRUST

Ela tlhoko tlhotlhwa ya monontsha pele o reka

KA TLWAELO, GARE GA BOKANA BO BO KA NNANG 30% LE 50% BA TSHENYEGO YA BALEMIRUI BA BA UMANG TLHAKA LE PEOOLI E DIRISWA GO REKA MONONTSHA. TLHOTLHWA YA MONONTSHA E TSAYA KGAOLO E KGOLO THATA YA TLHOTLHWA YA DITOKELELO MME FA GO NA LE PHETHOGO E NNGWE LE E NNGWE MABAPILE TLHOTLHWA E, TOTA KOKETSO YA TLHOTLHWA, GO KA FETOLA KGONO YA GAGO YA GO BONA POELO E E LEKANENG GAGOLO.

Ka gore Aforikaborwa ke lefatshe le le romelateng monontsha, go oketsega ga maemo a logagantshweng a go reka monontsha a tlhotlheletswa ke ntlha ya go remoleteng ya monontsha ka gore ga se ntlha ya maemo a tlhotlhwa fela a a fetolang maemo a tlhotlhwa, mme go na le ditlha tse dingwe jaaka maemo a thefosano ya madi le tlhotlhwa ya go rwalela.

BOKANA BA THOMELOTENG LE PHETHOGO YA TLHOTLHWA

Sesupetso sa 1 se supa bokana ba thomeloteng mo Aforikaborwa ba menontsha ya mefuta ya Fosofate ya monoamonia (Mmep), Amonia, Ureamo le Potasiamo kloraete ya mafatshe a a farologaneng go tloga 2009. Le fa e se mefuta ya menontsha e fela e e romelwateng, e e fiwang ke mefuta e mene ya mefuta e tlhano e e leng botlhokwa gagolo ya e e romelwateng.

Ka 2009, thomeloteng ya monontsha ya mefute e metlhano e e oketsegile go 165% ka bogotlhe. Ka ngwaga wa 2021, Aforikaborwa e rometseng bogotlhe ba ditono tse di ka nnang 2 155 233 tsa tsoma mefuta e ya monontsha go tswa mo mafatsheng a a farologaneng. Kwa ntle ga oketso ya bokana ba thomeloteng, thefosano ya ranta mabapi le tolara le mefuta e mengwe ya madi e fokotsegile gagolo go tloga 2009 le go tswelela, mo go tlhatlositse tlhotlhwa gape le gape. Ka ngwaga wa 2022 go fitlhelela kgwedi ya Phatwe, go setse go rometsweng mo go ka fetang milione e le 1 ya ditono, mo go leng 61% ya bogotlhe ba 2021.

Setshwantsho sa 1 se supa phethogo ya tlhotlhware ya Naeterojene (N), Fosofate (P) le Potasiamo (K) ka kgwedi ya Phukwi ya ngogola, mabapi le kgwedi ya Diphalane 2022. Go makatsa gagolo go bona koketso e e tlthatlogang ya menontsha e jaaka e oketsegileng ka ngwaga.

Fa re lebelela bokana ba monontsha bo bo tlhokwang mo dikgaolong tse di farologaneng tsa mo lefatsheng la rona, re lemoga ka bogare go le:

- Mo Foreisetatabophirima go diriswa dikgaolo tse di leng 72 tsa N, tse di leng 16 tsa P le tse di leng 14 tsa K ka heketara.
- Mo Foreisetatabothaba go diriswa dikgaolo tse di leng 100 tsa N, tse di leng 19 tsa P le tse di leng 27 tsa K ka heketara.
- Dikgaolo tse mo go nosetswang dijwalwa go diriswa dikgaolo tse di leng 286 tsa N, tse di leng 52 tsa P le tse di leng 80 tsa K ka heketara.

Setshwantsho sa 2 se naya papiso ya bokanabogare ba bokana ba monontsha bo bo tlhokwang mo dikgaolong tse tharo tse ka Diphalane 2021 le Diphalane 2022. Ka bogare, tlhotlhwa ya monontsha e oketsegile ka 41%.

KGONO YA GO REKA MONONTSHA

Sesupetso sa 2 se naya maemo a kgono ya go reka monontsha mabapi le tlhotlhwa ya Safex ya mmidi. Monontsha, mo go emetseng bokana bo bo ka nnang 30% go 50% ga tlhotlhwa ya bogotlhe ya ditokelelo, o setse o sa kgone go rekwa, mme jaanong ke go re mola wa go bona poelo e e lekaneng wa molemirui o fokotsegile gagolo. Nttha e jaanong e tlisetsa kgatelelo e kgolo mo kgono ya gagwe ya go bona poelo e e lekaneng mme ebile go fokotsa palo ya dihetketa tse a ka di dirisang go jwala dijwalwa, tota mmidi.

Kitso e e supa sentle ditlhaselo tse di tseneletseng tse molemirui a di lebelelang ka letsatsi le letsatsi go leka go tswelela. Tlhotlhwa ya monontsha ga se tlhotlhwa e le esi ya ditokelelo e e tlhatlogetseng godimodimo ka bonako. Tlhotlhwa ya didiriswa jaaka mafura le motlakase e oketsegile gagolo, fela jaaka ya peo le dikhemikale. Go sala go le thata go tsweleletsa ditiragalo tsa bolemirui go kgona go bona peolo e e lekaneng.

Ka gore ga go na phathla ya go fosa, balemirui ba tshwanetseng go netefatsa gore ba se tsietswe ke barekisi ba monontsha. Tlhokomela, ebile el a tlhoko tlhotlhwa ya monontsha, mme netefatsa gore tlhotlhwa e o e duelang e tsamaelana le tlhotlhwa ya monontsha ya mo marekise-tseng ka bophara, ebile sala o ntse o bapisa tlhotlhwa e o e duelang gape le gape mme tlhopha e e tshwanetseng botlhokwa ba gago. ■

1

Papiso ya tlhotlhwa ya naeterojene, fosofate le potasiamo.

Tlhotlhware: Oct 2021 (R/kg)	Naeterojene	Fosofate	Potasiamo
Tlhotlhware: Oct 2022 (R/kg)	R30,60	R61	R26,40
Change (year-on-year)	43%	29%	54%

2

Phethogo ya tlhotlhwa ya monontsha ka heketara ka Diphalane 2021 mabapi le Diphalane 2022.

Kgaolo	Naeterojene	Fosofate	Potasiamo	Tlhotlhwa: Diphalane 2021	Tlhotlhwa: Diphalane 2022	Phethogo
Foreisetatabothaba, dikgaolongare (kg/ha)	100	19	27	R4 931	R6 981	42%
Foreisetatabophirima, dikgaologare (kg/ha)	72	16	14	R3 548	R4 988	41%
Go nosetsa, dikgaologare (kg/ha)	286	52	80	R14 035	R19 895	42%

Barulaganyi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087
Lynnwood Ridge
0040

■ 086 004 7246
■ www.grainsa.co.za

MOLAIDI WA GO RULAGANYA

Dr Sandile Ngcamphalala
■ 082 862 1991 ■ Ofisi: 012 943 8296
■ sandile@grainsa.co.za

MORULAGANYI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel
■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285
■ liana@grainsa.co.za

MOPATI WA GO GATISA

INFOWORKS MEDIA PUBLISHING
Mothusi wa go rulaganya – Louise Kunz
■ louise@infoworks.biz

Moeteledipele wa lesomo – Johan Smit
■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716
■ johan@infoworks.biz

Go gatisa – Elizma Myburgh, Jesse Ross

Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui ya Batlhaka ya Afrikaborwa

MOKOPANYI WA TLHABOLOLO

Johan Kriel
Foreisetata (Bloemfontein)
■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombothi
Mpumalanga (Mbombela)
■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz
Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht
KwaZulu-Natal (Dundee)
■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Liana Stroebel
Kapabophirina (Paarl)
■ 084 264 1422 ■ liana@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen
North West (Lichtenburg)
■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Luke Collier
Kapabothaba (Kokstad & Mthatha)
■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Cwaiyita Mpotyi (Mothusiofising: Mthatha)
■ 078 187 2752 ■ umthata@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8277

PULA/IMVULA E TENG KA DIPUO TSE DI LATELANG:

Setswana, Sesemane, Sesotho, Sezulu le Sethosa.

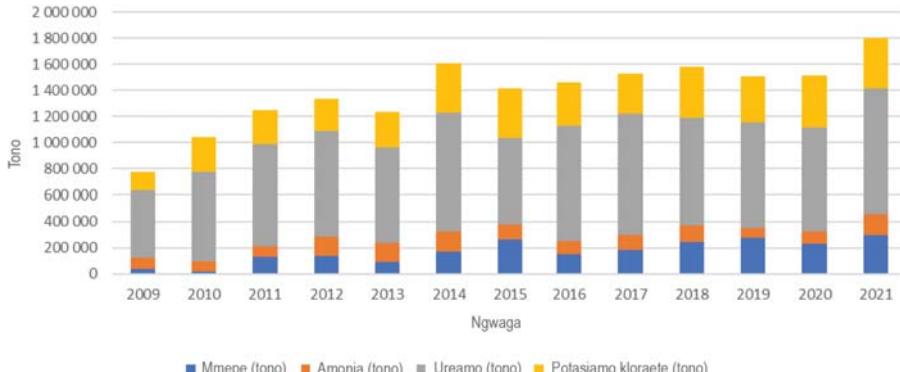
Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

MADE POSSIBLE BY
THE MAIZE TRUST

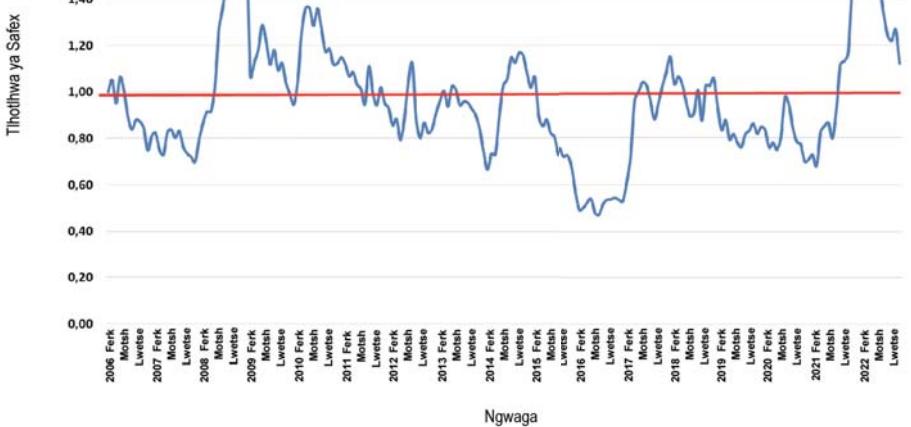
1

Menontsha e nne mo go e tlhano e e leng botlhokwa go gaisa e mengwe e e romelwateng mo Aforikaborwa.

2

Kgono ya go reka monontsha.

Lenaneo le le fetolang botshelo

Re teng go go thusa go dirisa bolemirui ka kongo

KE kgale balemirui ba lemogile botlhokwa ba go dirisa bommankgakga mo ditiragalong tsa bolemirui go ba tshegetsa gore bone ba kgone go lebagana le tse ba di kgonang ka tshwanno – go medisa dijwalwa, go tsamaisa dipolase tsa bone go uma dijo le go tshegetsa tlhomamo ya itsholelo ya kwa magaeng!

Go jalo ka gore re bona balemirui ba bantsi ba duela madi a ngwaga a boloko ba Grain SA ka boitumelo. Thulaganyo e e siameng e ka nnete e tswelela e ntse e beile menwana mo kopo ya pelo ya ditiragalo tsa bolemirui tse di tlhotheletsang tikologo ya bolemirui. Fa re bona balemirui ba bangwe ba ba boneng mosola wa go dirisa bommankgakga ba Grain SA – basupetsatsela le balokaganyi ba tlhabololo mo dikgaolong – mo masimong.

Johan Kriel, morulaganyi wa tlhabololo wa kgaolo mo Foreiseta mme gape le mongwe wa basupetsatsela ba Foreisetat, o lebeletse dijwalwa tsa mokanna molemirui yo a rekisang tlhaka.

Mosupetsatsela wa Grain SA o tlhola maemo a bokana ba metsi mo mmidi a molemirui Sabasaba pele a simolola go o roba.

Mosupetsatsela wa kgaolo ya Ma-clear o thusa Sopazi Lunyaweni wa kgaolo ya kwa Ugie ka ditiragalo tsa gagwe tsa go jwala.

Graeme Engelbrecht, morulaganyi wa tlhabololo wa kgaolo ya ofisi ya kwa Dundee, o thusa balemirui ka tlhokomela ya didiriswa tsa bona.

Go AGA MERATHO

LENANEO la tlhobolo ya Balemirui e nonofile ka dingwaga tse dintsio go nna mo maemong le le leng jaanong, le jaanong le welang tlase ga Grain SA, mme le diriswa le le khampane tlase ga Kgaolo ya molao ya 18A, Phahama Grain Phakama (PGP) – mo go reng ‘Medisa Tlhaka Medisa’.

Khampane e ntshwa e e remeleta tlhabololo ya balemi ba tlhaka ka go dirisa dithutiso, go tlhotheletsa kongo le tshupetsotsela. Gape e rulagantse ditsela tsa go amogela dineo tse di neiwang ke dikhampane tse di dirsang dintlha tsa bolemirui. E tlaa remeleta go aga meratho gare ga balemirui jaaka ba ntse jaanong le tse ba ka di kgonang.

Kgatelelo e mo go kgonisa balemirui go nna barekisi ba tlhaka ba segompieno, ba ba tlaa tshegetswang go kgo na go bona thobo e e lekaneng mo kgaolong ya lefatshe e ba e dirisang – ka go dirisa thekenoloji le ditiragalo tse di tshwanetseng bogompieno – mme jalo ba fitlhela gore ba mo maemong a go tshegetsa kongo ya go uma dijo mo lefatsheng la rona. Ka go nna jalo, thuso le tshegetso e e ntseng e neiwa go balemirui ba ba ijwalelang tlhaka go jewa ke balelapa la bona le ba ba dirisang kgaolo e nnye ya naga e tlaa nna e le teng ka gore pabalesegodijo le tlhabololo ya papatso e sala e le setlapele sa thulaganyo ya Grain SA. ■

